

Povezanost religijskih vjerovanja s razvojem društva

ČengiĆ, Vanja

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:901469>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-05**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet ekonomije i turizma

„Dr. Mijo Mirković“

Vanja Čengić

**POVEZANOST RELIGIJSKIH VJEROVANJA S
RAZVOJEM DRUŠTVA**

Završni rad

Pula, 2021.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet ekonomije i turizma

„Dr. Mijo Mirković“

Pula

**POVEZANOST RELIGIJSKIH VJEROVANJA S
RAZVOJEM DRUŠTVA**

Završni rad

Vanja Čengić

JMBAG: 0303023834

Izvanredni studij

Studijski smjer: EKONOMIJA

Kolegij: **EKONOMSKA SOCIOLOGIJA**

Mentor: izv. prof. dr. sc. Saša Stjepanović

Pula, rujan 2021.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisan VANJA ČENGIĆ, kandidat za prvostupnika ekonomije, smjera EKONOMIJA, ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, 10. rujan 2021. godine

IZJAVA o korištenju autorskog djela

Ja, **VANJA ČENGIĆ**, dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom „**POVEZANOST RELIGIJSKIH VJEROVANJA S RAZVOJEM DRUŠTVA**“ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 11. rujan 2021.

Potpis

Sadržaj

1. UVOD.....	1
2. POVIJESNI RAZVOJ RELIGIJE	2
3. OSNOVE RELIGIJSKIH UVIJERENJA.....	5
3.1 Kršćanske vrijednosti	5
3.2 Islamske vrijednosti	8
3.3 Budizam i Hinduizam	9
4. DETERMINANTE RAZVOJA DRUŠTVA	11
4.1 Razvoj prvih civilizacija	11
4.1.1. Sumerani.....	12
4.1.2. Babilonci.....	12
4.1.3. Egipćani	13
4.1.4. Feničani	13
4.2 Srednji vijek	14
4.3 Uzlet društva nakon 1900. godine.....	15
5. KORELACIJA RELIGIJSKIH UVIJERENJA KROZ POVIJESNI RAZVOJ DRUŠTVA.....	17
5.1 Vjerovanja kod pračovjeka	17
5.2 Vjerovanja kod Rimljana i starih Grka	19
5.3 Uvjerenja u srednjem	22
5.4 Suvremena uvjerenja	25
6. KRITIČKI OSVRT	27
7. ZAKLJUČAK	28
LITERATURA.....	30
Sažetak	34
Summary	35
Popis slika.....	36
Popis tablica	36

1. UVOD

Religija je kroz povijest u velikoj mjeri formirala, a samim time i determinirala ljudska društva, i to mnogo prije nastanka prvih gradova. Vjerske razlike vrlo često bile su kamen spoticanja u nastanku ratova, što je u konačnici vrlo često osporavao onaj duhovni žar u nastojanju gradnje carstva, odnosno unaprijeđenog oblika u nastavku razvoja onih primitivnih oblika društava. Vjerski osjećaj, oduvijek je imao značajno mjesto unutar svakog takvog društva, a u prilog takvoj tezi ide i činjenica da su najveće povijesne umjetnosti izražavale istinski vjerski osjećaj koji je potom bio popraćen izgradnjom velebnih sakralnih objekata.

Povijesnim presjekom, postoje dokazi da su različite civilizacije izgrađene oko različitih oblika vjerovanja. Tisućama godina društva su uzdizala svoje vladare do božanskog statusa ili su mislila na svoju kraljevsku pripadnost kao ljudska potomstva bogova poput starih Sumerana, Egipćana, Rimljana i Grka.

Od navedenog povijesnog razdoblja pa sve do danas, religija i dalje zauzima izuzetno bitnu kariku u svakome društvu.

Nastavno navedenom, cilj završnog rada jest usmjeren ka boljem upoznavanju utjecaja religijskih vjerovanja s razvojem društva. S toga, nakon uvodnog djela biti će naglašen povijesni razvoj religije, popraćeno različitim vrstama religijskih uvjerenja što zapravo u velikoj mjeri doprinosi onom temeljnom shvaćanju pojedinca i duhovne sfera, odnosno njegov *forum internum* koji se potom nadopunjuje i njegovim *forumom externumom*, i to kroz mogućnost ispovijedanja vjere i drugim ljudima.

Četvrto poglavlje bacit će svjetlo na determinante razvoja društva, im to kroz povijesni presjek razvoja različiti civilizacija što je u konačnici kroz stoljeća postepeno iznjedrilo društvo u kakvom se i danas nalazimo. Peti dio rada okrenut je različitoj korelaciji religijskih uvjerenja kroz povijesni razvoj društva, i to od razdoblja pračovjeka do suvremenih uvjerenja.

Šestim poglavljem biti će obuhvaćen kritički osvrt, odnosno svojevrsni informativni i interpretativni sažetak predmetne tematike, koji će prethoditi sedmom i posljednjem poglavlju, odnosno zaključku u kojem će biti izneseni konačni argumenti i spoznaje temeljene na istraženom području.

2. POVIJESNI RAZVOJ RELIGIJE

Dok neki ljudi misle da je religija nešto individualno jer vjerska uvjerenja mogu biti vrlo osobna, religija je vrlo često predmet interpretacije kao svojevrsna društvena institucija. Određeni spektar znanstvenika priznaje da religija postoji kao organizirani i integrirani skup uvjerenja, ponašanja i normi usredotočenih na osnovne društvene potrebe i vrijednosti. Štoviše, religija je svojevrsni kulturni univerzum koji se nalazi u svim društvenim skupinama. Na primjer, u svakoj kulturi pogrebni se obredi na neki način prakticiraju, iako se ti običaji razlikuju od kulture do religije. Slijedom navedenog, predmetno će poglavlje predstavljati svojevrsni kronološki razvoj religije, što je zapravo i svojevrsan temelj kvalitetnijeg uvoda u sam rad.

Određeni događaji poput terorističkih napada, sukoba i nereda u različitim dijelovima svijeta koji su bili usko vezani za određeni vid religijskih uvjerenja, posljednjih su desetljeća obilježili različite načine koje vezano oko predmetne teme i doživljavamo. No, nakon daljnjeg ispitivanja može se doći do zaključka da su trendovi koji se danas pojavljuju dio daleko šireg obrasca, odnosno onog koji je kroz povijest definirao sva vjerska zbivanja.

Povijesna i arheološka istraživanja potvrđuju da je čovjek od svojih prapočetaka bio religiozan. Iako je mnogo toga još uvijek nepoznato, postoji opće uvjerenje, odnosno zajednički nazivnik koji ide u prilog činjenici da su najranije religije nalikovale šamanizmu. Šamanizam, iako tehnički samo opisuje plemenske tradicije, danas se koristi za opisivanje osnovnog niza vjerovanja koja se nalaze širom svijeta u plemenskim kulturama. Neki ljudi, osobito među australskim Aboridžinima, Indijancima, oceanima i Sibirom, i danas slijede oblik šamanizma. U Africi je sličan sustav zvani animizam još uvijek u praksi među udaljenijim narodima. U suvremenom svijetu šamanizam je u velikoj mjeri okaljan izlaganjem i miješanjem s modernim monoteističkim religijama (Medium, 2021.).

Početkom brončanog doba plemenski se svijet počeo smanjivati, a civilizirani svijet počeo je zauzimati njegovo mjesto. Kad god bi plemenska društva prelazila u strukturirana, činilo se da se uloge šamana smanjuju. U velikoj mjeri zamijenjeni su svećenicima; ljudi koji su ispunili mnoge periferne dužnosti tradicionalnih šamana, ali su odbacili tradiciju odlaska u duhovni svijet radi vodstva. Umjesto toga, možda

izazvani izumom pisanja, svećenici su poučavali kodificirane priče o božanstvima i panteonima nedodirljivi smrtnim ljudima. Duhovi su se pretvorili u bogove. Šamani koji su nosili glave i kožu životinja kako bi usmjerili svoj duh, pretvorili su se u hibridna božanstva čovjeka-zvijeri. Religija je postala manje mehanizam za zajednice u rješavanju njihovih problema, a više mehanizam za vladajuću klasu da vrši kontrolu nad svojim podanicima. Šamani su iskoristili svoj autoritet kako bi koristili svojim plemenima putem vizija. Svećenici su koristili svoj autoritet da bi imali koristi od sebe tražeći poreze i žrtve. Čak se nagađa da su nekim gradovima-državama iz brončanog doba, posebno onima u Mezopotamiji i dolini Inda, upravljali kraljevi svećenici.

Kako je vrijeme odmicalo, svećenički staleži u određenim civilizacijama gubili su svoj autoritet nad nasljednim monarhijama. Uloga pojedinca u organiziranoj religiji na prvi je pogled uvelike zamrla među naprednim narodima, što ipak nije bio slučaj među semitskim narodima na Bliskom istoku. Oni, posebno stari Hebreji, razvili su proroke kao način da ožive ulogu koju tradicionalno ispunjavaju šamani. Kako su svećenici do tada činili vrlo malo da povežu ljude sa svojim bogovima, proroci su zauzeli taj stav. Dok se svećenička klasa grijala u bogatstvu koje su im predali pučani, proroci su tim istim pučanima dali nove savjete i upute od, navodno, samih bogova (Batory, 1995).

Kako su stoljeća odmicala, a s time i ljudi koji su stvarali učinkovitije komunikacijske sustave i složenije vlade u ranim agrarnim civilizacijama, razvile su se u ono što danas nazivamo religijom. Postepeno je došlo do utemeljenja glavnih religija u koje ubrajamo pored judaizma, kršćanstva i islama, religije Zaratustre (Zoroaster) i Buddhé, religiju Sikha i, s određenim kvalifikacijama, mnoštvo proročansko-nativistički kultovi i "nove religije". Ove tradicije, koje osim što vuku podrijetlo od određenog povijesnog utemeljitelja, postavljaju i određena temeljna povijesna pitanja .

Općenito postoji jasan osjećaj novosti u temelju ovih religija, ponekad čak i revolucionarna novost. Religija je postepeno dala strukturu i značenje velikim skupinama ljudi na način na koji su to činile male, usko povezane seoske zajednice. Različite religije prihvatile su tisuće sljedbenika jer su se dopale mnogim različitim ljudima iz svih društvenih klasa i zanimanja. Kao rezultat sve veće komercijalne i kulturne interakcije među ljudima na određenom području, religije su postepeno postale podijeljene (Ravi, 2015.).

Tablica 1. Pregled glavnih značajki vjera

Vjera	Približan datum početka	Mjesto podrijetla
Hinduizam	2000. g. pr. kr.	Sjeverna Indija
Judaizam	2000. g. pr. kr.	Bliski istok
Budizam	500. g. pr. kr.	Sjeverna Indija
Konfucijanizam	500. g. pr. kr.	Sjeverna Kina
Taoizam	550. g. pr. kr.	Sjeverna Kina
Kršćanstvo	100. g. p.n.e	Bliski istok
Islam	622. g. p.n.e.	Bliski istok

Izvor. Izrada autora prema Ravi, A (2015): The origin of World religion., A Historian's Jurnal Entry, vol. 7., 2015., dostupno na <https://www.slideshare.net/BigHistory/u7-article-originofworldreligions2015-1>, pristupljeno 2.09.2021.

U tablici 1. prikazan je skup najvećih svjetskih vjera. Najstarija među njima jesu Hinduizam, drevna azijska religija te Judaizam, religija Židova - potomaka starih Hebreja koje potječu 2000. godina prije Krista. Najzastupljenije vjere današnjice jesu Kršćanstvo te Islam koje izvorno potječu sa Bliskog istoka.

Nastavno navedenom, religija je u najranijim fazama društvenog razvoja poprimala ulogu opravdavanja postojećeg društvenog ustroja te ulogu stabilizacije unutar određenih konfliktnih okolnosti zajednica. Njezina uloga vrlo često služila je kao svojevrsna panacea, prvenstveno u pronalaženju duševnog mira zbog određenih prirodnih katastrofa te apsorpciju razočaranja zbog neispunjenih očekivanja. Ista je u arhaičnim društvima vrlo često sudjelovala u stvaranju očekivanih i željenih uvjeta i rezultata, i na taj način stjecala svoju svrsishodnu funkciju. S vremenom, došlo je do profilacije različitih religija, koje su poprimile i notu suvremeni uvjerenja, što je vrlo često i negativno interpretirano od strane fanatične skupine pojedinca uz katastrofalne posljedice u velikom broju država svijeta.

3. OSNOVE RELIGIJSKIH UVJERENJA

Uvjerenje je stanje uma kada nešto smatramo istinitim iako nismo 100% sigurni ili u mogućnosti to dokazati. Svatko ima uvjerenja o životu i svijetu koji doživljava. Uzajamno podražavajuća uvjerenja mogu činiti sustave vjerovanja, koji mogu biti vjerski, filozofski ili ideološki. Religije su sustavi vjerovanja koji povezuju čovječanstvo s duhovnošću. Mnoge religije imaju organizirano ponašanje, svećenstvo, definiciju onoga što čini pridržavanje ili članstvo, kongregacije laika, redovne sastanke ili službe u svrhu štovanja božanstva ili za molitvu, sveta mjesta (bilo prirodna ili arhitektonska), i /ili sveto pismo. Religije i drugi sustavi vjerovanja u našem okruženju imaju utjecaj na naš identitet, bez obzira smatramo li se vjerskim ili duhovnim ili ne. U isto vrijeme, drugi dijelovi našeg identiteta, naša povijest, naš pristup drugim religijama i skupinama koje se smatraju "različitim" utjecat će na to kako tumačimo tu religiju ili sustav uvjerenja.

Predmetno će poglavlje biti posvećeno upravo takvoj komponenti, odnosno različitoj vrsti uvjerenja koja poprimaju određenu dimenziju ovisnu o vrsti vjere a samim time i njezinim vrijednostima.

3.1 Kršćanske vrijednosti

Kršćanstvo predstavlja glavnu religiju koja proizlazi iz života, učenja i smrti Isusa iz Nazareta (Krista, ili pomazanika Boga) u 1. stoljeću. Postala je najveća svjetska religija i zemljopisno najraširenija od svih vjera. Ima izbornu jedinicu s više od dvije milijarde vjernika. Njegove najveće skupine su Rimokatolička crkva, istočno pravoslavne crkve i protestantske crkve. Neki osnovni kršćanski koncepti uključuju (History, 2021.):

- Kršćani su monoteisti, tj. Vjeruju da postoji samo jedan Bog, a on je stvorio nebo i zemlju. Ovo božansko božanstvo sastoji se od tri dijela: oca (samog Boga), sina (Isusa Krista) i Duha Svetoga.
- Bit kršćanstva vrti se oko života, smrti i kršćanskih uvjerenja o Isusovom uskrsnuću. Kršćani vjeruju da je Bog poslao svog sina Isusa, mesiju, da spasi

svijet. Vjeruju da je Isus razapet na križu kako bi ponudio oprostjenje grijeha te je uskrsnuo tri dana nakon svoje smrti prije nego što je uzašao na nebo.

- Kršćani tvrde da će se Isus ponovno vratiti na zemlju u takozvanom Drugom dolasku.
- Biblija sadrži važne spise koji opisuju Isusove učenja, život i učenja velikih proroka i učenika, a nude upute kako kršćani trebaju živjeti.
- I kršćani i Židovi slijede Stari zavjet Biblije, ali kršćani također prihvaćaju Novi zavjet.
- Križ je simbol kršćanstva.
- Najvažniji kršćanski blagdani su Božić (kojim se slavi Isusovo rođenje) i Uskrs (kojim se obilježava uskrsnuće Isusovo).

Glavna značajka kada su u pitanju kršćanske vrijednosti, usko je vezana uz personalnu vrijednost orijentacije koja je utkana unutar pojma religije i to u kontekstu njezinog shvaćanja. Time, u razumijevanju kršćanskih vrijednosti polazimo od ontološko-teološko-teorijskog stajališta, usko vezanim unutar određenog povijesnog procesa, odnosa čovjeka naspram kršćanskim vrijednostima (Kovačević, 2014.).

Poučavanje kršćanskih vjerovanjima i vrijednostima iznimno je važno s obzirom da će upravljati načinom na koji će se određena osoba odnositi prema drugoj osobi i biti na usluzi drugima. Kršćanske vrijednosti važne su prvenstveno mladima, s obzirom da iste pružaju priliku za duhovni razvoj. Na taj način mogu razmišljati o većim životnim pitanjima i usavršiti svoj moralni sud kako bi donijeli bolje i mudrije odluke. To će im omogućiti da dožive Boga na dublji način - postajući bolji sljedbenici Krista. S toga, temelj svakog kršćanstva polazi od sljedećih vrijednosti:

Bog: Bog predstavlja srž kršćanske vrijednosti, odnosno glavni oslonac za svakog kršćanskog vjernika. Kršćani imaju pravo na slobodu izbora pri definiranju onih loših i dobrih odluka. Međutim ukoliko se instituciju Boga stavi na prvo mjesto, od istog posegnut će se na odluku koja je ispravna, i na onu koja to nije (McLaughlin, 2017.).

Vjera: U obiteljskom kontekstu, vjera jest ona snažna spona koja povezuje obitelj, odnosno roditelja sa vlastitom djecom. Iako je prirodno da djeca svoju vjeru polažu na svoje roditelje, ta vjera i pouzdanje za njihove roditelje ne smiju nadilaziti njihovo povjerenje u Gospodina. Bog je vjeran, prije svega, svojoj vlastitoj prirodi u smislu da

se ne mijenja svoje predanosti ljubavi, milosrđu, pravdi i suosjećanju. Roditelji mogu naučiti svoju djecu da vjeruju u Boga uvijek ih podsjećajući da sve dobro dolazi od Boga. Kršćani imaju vjeru u Boga po Njegovom Sinu, Isusu Kristu. Ta vjera i stav moraju se prožimati i u drugim ljudskim odnosima (Kropf, 2006.).

Ljubav: Ljubav, uz koncept Boga, također predstavlja jednu temeljnu kršćansku vrijednost. Ljubav poprima kontekst vječnog života, odnosno nastojanje u pronalasku dobrote u drugima (McLaughlin, 2017.).

Suosjećanje: Suosjećanje se također može opisati kao "patnja sa", naglašavajući sposobnost da nekoga pratite u njegovoj patnji, odnosno izuzetno teškom razdoblju života. Suosjećanje treba biti otvoreno za sve one koji pate, bez obzira na njihovu situaciju. Kršćani se pozivaju pokazati suosjećanje prema svim ljudima, čak i prema okorjelim grešnicima. Suosjećanje je usredotočeno na pokazivanje Kristove ljubavi svim ljudima, pokazujući im konačan put do Neba kroz konkretna djela ljubavi (Cornelius, 2012.)

Nada: U kršćanstvu, velika je pažnja također posvećena nadi, s obzirom da ista je usko vezana uz buduće želje, mašte i snove pri ostvarenju zacrtanih ciljeva svakog pojedinca. Nada zapravo sastoji se od želje za nečim uz očekivano ispunjenje jednog dana. Nada nije samo želja, već čvrsto vjerovanje u Boga. Nada znači vjerovati u Boga i Njegovu dobrotu. Zato se Nada naziva sidrom duše. Nada je povezana s vjerom i ljubavlju kao jedan od tri najtrajnija dara svakog vjernika.

Poniznost: Poniznost je suprotnost oholosti. Istinska poniznost odlika je koju želi svaki kršćanin i kršćanka. Od svih riječi koje se mogu koristiti za karakteriziranje kršćanstva, poniznost je visoko na tom popisu i kao takva predstavlja jednu od najpotrebnijih osobina karaktera, s obzirom što mnoge druge vrline proizlaze iz ove kvalitete.

Integritet: Integritet kao jedna u nizu vrijednosti kršćanstva usko je vezana uz karakter i moralnu čistoću pojedinca. Plodovi integriteta su iskrenost, pouzdanost i čast. Posjedovanje integriteta osigurat će ispravan put svakog pojedinca koji je odabrao kršćanstvo kao svoju nit vodilju kroz život (Kropf, 2006.).

3.2 Islamske vrijednosti

Islamska civilizacija i religija čine sastavni dio svjetske povijesti i kulture te zahtijevaju da se o njima promišlja na integrirajući i konstruktivan način, a ne isključivo kao prijetnju ili suparništvo. Nažalost, islam danas predstavlja negativnu konotaciju u mnogočemu danas i kao takav svojevrsni hermeneutički ključ u pogledu ljudi ne toliko upućenih u samu doktrinu (Kovač, 2009.).

Islam je monoteistička vjera usmjerena oko vjerovanja u jedinog Boga (Allaha). U tom smislu dijeli neka vjerovanja s judaizmom i kršćanstvom vodeći svoju povijest od patrijarha Abrahama i na kraju do prvog proroka Adama. Svi su proroci propovijedali istu univerzalnu poruku vjere u jednog Boga i ljubaznosti prema čovječanstvu. Posljednji u nizu poslanika, prema muslimanima, bio je Muhamed. Muhammed je rođen u Meki, Saudijska Arabija, oko 570. godine. Prvo je radio kao pastir, a zatim kao trgovac. Nije bio zadovoljan ljudima oko sebe zbog praznovjerja i socijalne i ekonomske nepravde. Ljudi su štovali mnoge bogove i zaboravili su poruku proroka Abrahama da štiju jednog Boga (United Religions Initiative, 2020.).

Pet stupova su temeljna vjerovanja i prakse islama (Metmuseum, 2020.).

- **Ispovijedanje vjere (*shahada*):** Uvjerenje da "nema boga osim Boga, a Muhammed je Božji poslanik" središnje je za islam. Ova fraza, napisana na arapskom, često je istaknuta u arhitekturi i nizu objekata, uključujući Kur'an , islamsku svetu knjigu božanskih objava. Čovjek postaje musliman izgovarajući ovu rečenicu s uvjerenjem.
- **Namaz (*namaz*):** Muslimani se mole pet puta dnevno okrenuti prema Meki: u zoru, podne, sredinom poslijepodneva, zalaska sunca i nakon mraka.
- **Milostinja (*zekat*):** U skladu s islamskim zakonom, muslimani doniraju fiksni dio svojih prihoda članovima zajednice kojima je to potrebno.
- **Post (*pila*):** Tijekom ramazanskog dana , devetog mjeseca islamskog kalendara, svi zdravi odrasli muslimani moraju se suzdržati od hrane i pića. Kroz ovo privremeno lišavanje, oni obnavljaju svoju svijest i zahvalnost za sve što im je Bog pružio u životu.
- **Hodočašće (*hadž*):** Svaki musliman čije mu zdravlje i financije to dopuštaju, ima obvezu barem jednom posjetiti sveti grad Meku, u današnjoj Saudijskoj Arabiji.

Dolaskom islama postalo je obavezno očuvati i brinuti se o bitnim životnim vrijednostima kako bi sljedbenici islama mogli živjeti u sigurnosti i miru na ovom svijetu, radeći za dobrobit zemaljskog i ahiretskog života.

Glavne esencijalne vrijednosti su zapravo jedan od glavnih razloga propovijedanja islama kao religije u što se ubrajaju 5 najznačajnijih (Newmuslimguide, 2021.).

Vjera: Islam je s posebnom pažnjom uredio načine čuvanja i zaštite vjere od bilo čega što bi moglo ugroziti čistoću i jasnost vjere.

Tijelo: Tijelo predstavlja život, odnosno najdragocjeniju stvar svakog pojedinca. S toga, izričito je zabranjeno nanošenje bilo kakvih ozljeda svakom pojedincu izuzet u slučajevima nužde i borbe koja se odnosi na spašavanje vlastitog života.

Razum: Razum predstavlja jednu od glavnih osobina prema kojoj se čovjek razlikuje od ostalih živih bića. S toga, zabranjeno je konzumacija bilo kakvih napitaka ili prisezanje za određenim opijatima, i kao takvo se to tretira izuzetno štetnim i nečistim.

Potomstvo: Islam pridaje posebnu pažnju i brigu o potomstvu i formiranju obitelji koja će se odgajati i podizati u ambijentu visokih vrijednosti.

Imovina u kontekstu privatnog vlasništva: Štiteći imovinu (privatno vlasništvo) islam je obavezao čovjeka da privređuje i to isključivo časnim gospodarskim aktivnostima.

3.3 Budizam i Hinduizam

Budizam je jedna od glavnih religija jugoistočne Azije koja je započela prije gotovo 2.800 godina u Indiji. Usko je povezan s hinduizmom i s njim dijeli vrlo dugu povijest, sličnu kršćanstvu i judaizmu. Veze započinju Budinim rođenjem (Buddha je rođen u hinduističkoj obitelji) i nastavljaju se sve do danas, gdje je uobičajeno vidjeti hinduistička božanstva, stvorenja i epove kako ukrašavaju budističke hramove i stupe. Budizam je postao popularan u Indiji, što i jest zemlja njegovog porijekla, prvenstveno zbog njegovog sastavnog elementa koji uključuje nadu i težnju, ali i što je omogućilo ljudima slobodu izbora u vrijeme kada se društvo strogo pridržavalo kastinskog sustava. Sustavnim širenjem budizma, kroz trgovinu i razmjenu ideja s jugoistočnom Azijom, budistička učenja počinju se širiti i rasti, donoseći sa sobom određene hinduističke utjecaje.

Hinduizam predstavlja stariju religiju u odnosu na Hinduizam, s obzirom da postoje dokazi o njegovoj pojavi prije otprilike 3.500 godina također u Indiji.

Hinduizam je autonomna religija bez središnjeg autoriteta. Osim toga, hinduizam se može smatrati monoteističkim i politeističkim jer je svijet jedan bog s tri lica ili osobinama. Ova lica su Brahma, Vishnu i Shiva. Također, to je etnička religija sa strogim vezama s Indijom. Rasprostirao se diljem jugozapadne Azije i Pacifika. Danas se religija nalazi u Nepal, Indiji i Mauricijusu. Tri su temeljna uvjerenja hinduizma: ljudska bića nemaju ograničenja u svom tijelu ili umu, svrha života je osloboditi se ciklusa reinkarnacije i postići Nirvanu, sveti tekstovi hinduizma (Vede) su krajnji autoritet u religiji, ljudi u religiji hinduizma vjeruju u Karmu gdje se blagotvorni učinci izvode iz prošlih korisnih radnji, a štetni učinci iz prošlih štetnih radnji (Špehar, 2010.).

Budizam i Hinduizam slični su po tome što oba potječu iz Indije. Također, "Lord Buddha", prorok budizma, potječe iz hinduističke obitelji, dajući im drevnu vezu. Osim toga, obje religije dijele zajednička uvjerenja u reinkarnaciju. Oni su različiti u mnogočemu. Jedan od načina je da budizam do Nirvane dolazi osmostrukim putem i plemenitim istinama, gdje hinduizam do njega dolazi na nekoliko načina. Osim toga, „budizam naglašava patnje u postojećem svijetu, dok hindusi vjeruju da se može uživati u božanskom blaženstvu kroz mokshu ili ponovno okupljanjem s Bogom (Špehar, 2010.).

4. DETERMINANTE RAZVOJA DRUŠTVA

Put razvoja društva do one faze koju poznajemo danas, proces je koji je iznjedren temeljem nekoliko poglavlja društvenog razvoja. Opće prihvaćenim uvjerenjima, postoje najmanje tri velike faze društvenog razvoja: lovački skupljač, poljoprivredni i industrijski stupanj. Ipak, sve veći broj društvenih znanstvenika smatra da revolucije informacija i komunikacija predstavljaju još jednu u nizu revolucija u ljudskoj povijesti. Ova nova faza često se naziva postindustrijsko doba, doba informacija ili doba globalizacije a vrlo često i razdobljem znanja, s obzirom da su znanje i najnovije tehnološke inovacije i znanstveni razvoj glavne sile koje mijenjaju kulturu, ljude, svjetonazore, odnose i ekonomske uvjete općenito.

Predmetno je poglavlje posvećeno je upravo procesu koji je započeo razvojem prvih civilizacijskih oblika, koji je potom kroz povijesni vremeplov ustupio svoje mjesto srednjem vijeku te u konačnici uzletu društva koji je uslijedio nakon 1900. godine, koju je obilježila demografska ekspanzija, industrijska revolucija kroz izum parnoga stroja.

4.1 Razvoj prvih civilizacija

Civilizacija opisuje složeni način života koji je nastao kad su ljudi počeli razvijati mreže urbanih naselja. Najstarije civilizacije razvile su se između 4000. i 3000. godine prije nove ere, kada je porast poljoprivrede i trgovine omogućio ljudima višak hrane i ekonomsku stabilnost. Mnogi ljudi više se nisu morali baviti isključivo poljoprivredom, što je omogućilo procvat raznolikog niza zanimanja i interesa na relativno ograničenom području.

Civilizacije su se prvi put pojavile u Mezopotamiji (današnji Irak), a kasnije u Egiptu. Civilizacije su u dolini Inda cvjetale oko 2500 godina prije Krista, u Kini oko 1500 godina prije Krista i u Srednjoj Americi (današnji Meksiko) oko 1200 godina prije Krista. Civilizacije su se na kraju razvile na svim kontinentima osim na Antarktiku.

Nekoliko civilizacije s vremenom uspostavile su carstva sa naslijeđem koje je utjecalo na kasnije narode. Rane civilizacije u Indiji, Egiptu, Kini i Mezopotamiji bile su jedinstvene po konceptu vlade, gospodarskog sustava, društvenih struktura, religije, tehnologije i poljoprivrede. Na rast predmetnih civilizacija utjecao je dobar geografski položaj. Riječne doline pružale su izvore vode, staništa za biljke i životinje, načine

prijevoza, zaštitu od invazija i pristup prirodnim resursima. Povjesničari često spominju drevni Bliski istok kao "kolijevku civilizacija", prvenstveno iz razloga što se uz drevne civilizacije vežu i religijski počeci poput Judaizma, Kršćanstva te Islama.

S toga, u nastavku slijedi kratak pregled najutjecajnijih civilizacija koja su vlastitim izumima vrlo često povezana sa vlastitim vjerskim uvjerenjima, u velikoj su mjeri doprinijeli razvoju društva kroz povijest.

4.1.1. Sumerani

Sumerani su se naselili u Mezopotamiji oko 4000 godina pr. Kr. Živjeli su u ograđenim gradovima što je predstavljalo svojevrsnu državu. Zemlja Mezopotamije nije imala puno prirodnih bogatstava pa su morali trgovati kako bi dobili potrebne predmete. Uz bokove su izgrađeni dokovi rijeka kako bi brodovi mogli iskrcati svoju trgovačku robu. Trgovci trgovao hranom, odjećom, nakitom, vinom i drugom robom između gradova. Za kupnju ili trgovinu ovom robom Sumerani koristili su sustav razmjene, poput ječma za lokalnu trgovinu. Budući da je ječam bio težak, koristili su olovo, bakar, broncu, kositar, srebro i zlato za kupnju određenih stvari koje se nisu nalazile unutar njihovog lokalnog područja. Sumerani bili su vrsni graditelji od glinenih opeka napravljenih od blata. Također veliki izum koji im se pripisuje jest sustav navodnjavanja, izum kotača (okolo 3500 p.n.e.), jedrilice i prvog lunarnog kalendara (Zbell, 2021).

Religija - Sumerani su bili politeisti, što predstavlja vjerovanje u veliki broj bogova. Vjerovali su u čak 3.000 - 4.000 bogova. Svaki grad je imao svog boga, a na svećenicima bila je odgovornost brinuti se za potrebe bogova.

4.1.2. Babilonci

Babilonci su se naselili u Mezopotamiji oko 1792 godina pr. Kr. i također slove za vrsne izumitelje od kojih su najimpozantniji Viseći vrtovi koji se ubrajaju u jedno od sedam svjetskih čuda. Babilonski izraz "oko za oko" koji se i dan dana vrlo često stavlja u određeni kontekst komunikacije, predstavlja ono što mnogi ljudi promatraju kao oštar osjećaj pravde koji se temelji na osveti. Međutim, sam je koncept mnogo složeniji od te jedne rečenice. Kodeks propisuje pravila za svjedoke, odnosno za optužene oko

određenih zločina. On detaljno opisuje način postupanja s krađom ili uništavanjem imovine, odnosno smjernice za rješavanje trgovinskih i poslovnih problema (Seymour, 2016).

4.1.3. Egipćani

Geografski, Egipat dijelimo na Gornji i Donji. U području nilske doline kroz 5. i u prvoj polovici 4. tisućljeća pr. Kr. nastala su seoska naselja sa samostalnim razvojem gospodarstva. Uz poljoprivredu u Egiptu se razvijao i obrt. Postojali su obrti kovača, zidara, graditelja, pekar i drugi vezani uz svakodnevne životne potrebe. Za razliku od naroda Mezopotamije, Egipćani su bili vrlo optimistični po pitanju svoje sudbine. Vjerovali su da su blagoslovljeni od svojih bogova, koji im šalju tako redovite poplave i plodnu zemlju.

Religija - Egipatsko društvo bilo je organizirano poput piramide, gdje su Bogovi bili smješteni na vrhu svih vjerovanja, odnosno vjerovali su da bogovi upravljaju svemirom. Po tadašnjim vjerovanjima, mogli su uzrokovati prelijevanje Nila, gladi, ili čak donijeti smrt. Egipatski vladari, odnosno faraoni, predstavljali su ljudsku inačicu bogova. Imali su potpunu moć nad narodom. Faraon je bio odgovoran za zaštitu i usmjeravao vojsku u slučaju neprijateljske prijetnje a sve u cilju rješavanje sukoba. Svi zakoni doneseni su po volji faraona. Robovi i poljoprivrednici bili su na dnu piramide društvene hijerarhijske strukture. Robovi su predstavljali ratne zarobljenike, i vrlo često bili su prisiljeni raditi na zahtjevnim građevinskim projektima između kojih i gradnji piramida. Poljoprivrednici su plaćali porez u obliku žita koji je mogao biti u ekvivalentu od čak 60 posto njihovog godišnjeg usjeva (Hart, 1995.).

4.1.4. Feničani

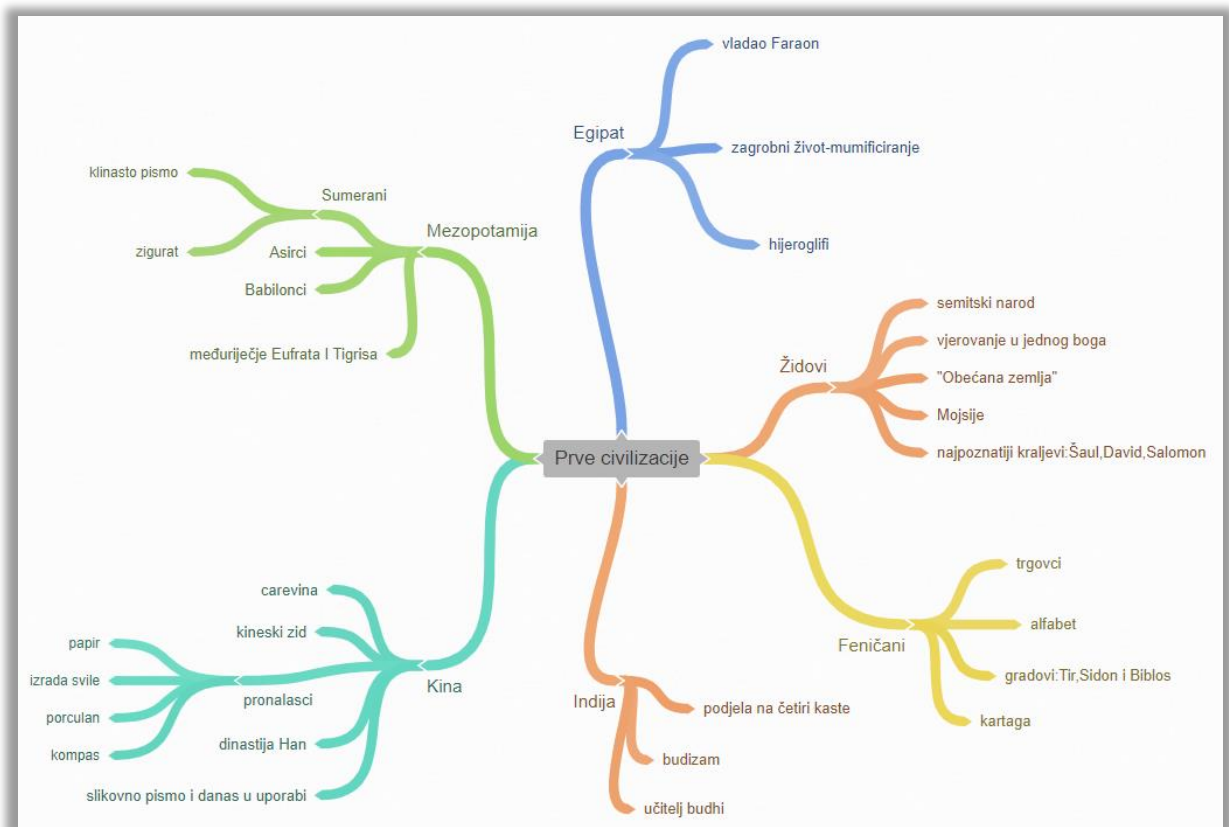
Feničani predstavljaju drevnu civilizaciju koja je imala sjedište uz obalne ravnice današnjeg Libanona. Fenička civilizacija bila je poduzetna pomorska trgovačka kultura koja se proširila Sredozemljem tijekom 2000 godina pr. Kr.

Moderna zapadna abeceda potječe od skupa slova koje su Feničani smislili, a Grci i Rimljani kasnije usvojili i izmijenili. Dok su starije civilizacije, poput Egipćana i Sumerana, razvile slikovno pisanje s tisućama simbola, Feničani su tražili jednostavniji sustav za bilježenje trgovačkih transakcija. Rezultat je bila fonetska abeceda u kojoj

su likovi predstavljali osnovne glasove od kojih su sve riječi sastavljene. Izvorna fenička abeceda sadržavala je samo 22 suglasnika; Grci su dodali simbole za samoglasnike i to u osmom stoljeću prije Krista.

Religija - Fenička religija bila je politeistička, a njihovi su bogovi zahtijevali žrtve kako bi spriječili katastrofu. Biblija, rimski i grčki izvještaji govore o žrtvama djece koje su redovito prakticirali Feničani, za koje su mnogi moderni povjesničari vjerovali da su samo drevni oblik anti feničanske propagande. Međutim, fenička groblja (topheti) otkrivena su s više pogrebnih urna u kojima se nalaze posmrtni ostaci dojenčadi što zapravo jest i svojevrsna potvrda spomenute uzance (Holst, 2005.).

Slika 1. Prve civilizacije

Izvor: Coggle (2021); Prve civilizacije., dostupno na <https://coggle.it/diagram/XcflX5L8UmkeRmKk/t/prve-civilizacije>, pristupljeno 7.09.2021.

Slika 1 prikazuje prve svjetske civilizacije uz njihove glavne značajke, te najpoznatije izume koji se pripisuju istima.

4.2 Srednji vijek

Srednji vijek je povijesno razdoblje koje je trajalo od 476. do 1492. godine, odnosno do Kolumbovog otkrića Amerike. Glavni elementi srednjeg vijeka su kristijanizacija i feudalizam.

Kao i gotovo sva velika povijesna razdoblja, srednji vijek se dijeli na manja povijesna razdoblja. Dijeli se na rani srednji vijek (476. – 1000), razvijeni srednji vijek (1000. – 1250) i kasni srednji vijek (1250. – 1492). Tijekom navedenog razdoblja, Europa je postepeno evoluirala od antičkog pa sve do sve do modernijeg doba. Postupna promjena započela je padom Rimskog carstva u zapadnoj Europi tijekom 15. stoljeća. Veliki je postotak ljudi vjerovao da su nakon pada Rimskog carstva kultura i društvo opali. Upravo se iz tog razloga, Srednji se vijek ponekad naziva i mračnim povijesnim razdobljem.

Međutim srednji vijek predstavljalo je razdoblje velikih aktivnosti. Rimsko Carstvo bilo je podijeljeno na mnoga manja kraljevstva. Većina kraljevstva imalo je malu kontrolu nad svojim kraljevstvom. Kao rezultat toga, stotine manjih kraljevstva s titulama kneza, vojvode i grofa postala su neovisnim vladarima vlastitih zemlja. Njihova su područja bila poznata kao feudi. Vladali su poput kraljeva kroz oblik vlasti, iznjedrili poznatiji oblik naziva kao feudalizam.

Srednjovjekovno razdoblje često se pamti po križarskim ratovima, nizu svetih ratova u kojima su kršćanske vojske nastojale preuzeti kontrolu nad muslimanskim snagama. No, visoki srednji vijek također je bio razdoblje iznimnih postignuća. Velike kamene katedrale izgrađene su kako bi proslavile Boga diljem Europe. Pisci i slikari stvorili su impozantna djela, od kojih su neka među najboljima u povijesti (Shaver-Crandell, 1982.).

Crkva je bila glavna sila koja je držala Europu na okupu tijekom Srednjeg vijeka. Crkvene vođe preuzele su mnoge funkcije vlade nakon pada Rimskog carstva. Većina Europljana bili su kršćani. Crkva je u tom razdoblju imala veliku moć nad svojim narodom. Pružala je obrazovanja i poticala pismenost što je posljedično doprinijelo i društvenog razvoja unutar određenih zajednica.

4.3 Uzlet društva nakon 1900. godine

Društvena povijest omogućuje nam između ostalog uvid te saznanje o životu ljudi, razvoju društva, određenih spoznaja te inovacija koje su u velikoj mjeri olakšale svakodnevne aktivnosti običnog čovjeka. Zajednički nazivnik usporedbom različitih povijesnih epoha jest svakako i prisutnost religije koja je i dalje ostala prisutna unutar određene društvene sfere, što jest posljedično u velikoj mjeri oblikovalo određeno društvo.

Prva industrijska revolucija koja je bila svojevrsna prekretnica, odnosno katalizator daljnjeg razvoja društva predstavljala je zamjenu ljudskog i životinjskog rada parnim strojevima, odnosno mehanizacijom. Na valovima prve industrijske revolucije, uslijedila je druga industrijska revolucija koja je obilježila polovinu 20. stoljeća uz masovnu proizvodnju putem uvođenja strojeva u različite procese proizvodnje, koja je potom nadograđena i trećom industrijskom revolucijom koja se ocrtao prvenstveno u digitalnoj transformaciji to konkretno razvojem interneta i World Wide Weba do konca 20. stoljeća te početka novog milenija (NICVA, 2018.).

Međutim, prošlo je stoljeće razdoblje koje će po mnogočemu ostati zapamćeno i koje je u određenim segmentima determiniralo daljnji napredak društva u 21. stoljeću. Nažalost, dva svjetska rata koja su obilježila prvu polovicu 20. stoljeća u velikoj su mjeri obilježili napredak prvenstveno europskog kontinenta. Kvalitetniji higijenski uvjeti, razvoj različitih istraživanja, prvenstveno u segmentu medicine omogućili su manju stopu smrtnosti te demografsku ekspanziju.

Veća radnička prava, ravnopravniji položaja žena u društvu, također su igrala važnu ulogu u determiniranju zdravih temelja na kojima se razvijalo moderno društvo, što je kasnije i nadograđivano većom senzibilnošću i oko prava djece. Kraj prošloga stoljeća obilježilo je značajan broj osamostaljenja država koje su bile u sastavu socijalističkih režima, čime je ostvaren i novi zaokret u prihvaćanju drugačijih tržišnih modela, koncepata a samim time i pogleda na svijet općenito. Na europskom kontinentu, konkretizirani su različiti sporazumi koji su na posljetku iznjedrili Europsku uniju, odnosno skupinu europskih zemalja koje ima za cilj prosperitet i zajedničko udruženje a sve u cilju stvaranja europskog kontinenta boljeg mjesta za život. Okvirnom konvencijom Ujedinjenih naroda o promjeni klime na kojoj su se zemlje svijeta okupile kako bi smanjila emisija stakleničkih plinova koje zagrijavaju planet a sve u cilju zaustavljanja klimatskih promjena koje uzrokuje čovjek, i kao takav važan je korak u stvaranju zdravijeg okoliša za čovjeka.

5. KORELACIJA RELIGIJSKIH UVIJERENJA KROZ POVIJESNI RAZVOJ DRUŠTVA

U suvremenom društvu prečesto se ističu razlike i sukobi koji služe za odvajanje vjerskih skupina. Glavni mediji, fundamentalistička propaganda i drugi izvori zanemaruju brojne sličnosti koje mnoge religije dijele, i umjesto toga se usredotočuju na elemente koji predstavljaju svojevrsnu podjelu istih. Religija ima dubok utjecaj na sva društva i mnoge svjetske narode. Kroz povijest se pokazao kao primarna snaga društvenog napretka, motivirajući pojedince da razvijaju duhovne kvalitete, te ih osnažuje da se žrtvuju za svoja bližnja i doprinose boljitku svojih zajednica. Istodobno, mora se priznati da je izopačenje religije primarni uzrok društvenog raspada, netrpeljivosti, mržnje, seksizma, siromaštva, ugnjetavanja i ratovanja kroz stoljeća. Doista, mnogi današnji naizgled nerješivi problemi, uključujući mnoge od onih koje je istaknuo proces društvenog samita, mogu se pratiti korupcijom i zlouporabom vjerskih ovlasti.

U nastavku, pažnja će biti usmjerena na različiti aspekt vjerovanja i to od prvih ljudskih oblika zajednica pa sve do uvjerenja koja vladaju u modernim, odnosno suvremenim društvenim zajednicama.

5.1 Vjerovanja kod pračovjeka

Predodžbe o bogovima javljaju se u svim ljudskim društvima, od svih moćnih i sveznajućih božanstava do jednostavnih šumskih duhova. Izraz prapovijest odnosi se na ogromno razdoblje između pojave ranih predaka hominida čovječanstva i početka povijesnog razdoblja. Budući da se izum pisanja koristi za označavanje prijelaza između prapovijesti i povijesti, datum ove granice uvelike varira od regije do regije. Stoga se proučavanje prapovijesne religije može odnositi na vjerska uvjerenja i običaje već od 60.000 godina prije Krista do gotovo danas. Općenito, pojam prapovijesti definiran je njegovom europskom primjenom i stoga se odnosi na razdoblje od razdoblja paleolitika, pa sve do prapovijesnog neolitika te brončanog i željeznog doba. Pristup prapovijesnoj kulturi vrlo je problematičan. A kad netko pokuša razumjeti fenomen poput religije, problem postaje akutan. Religiju prvenstveno razumijemo u

terminima "jezika", odnosno, njezine su glavne karakteristike interpretativna značenja i vrednovanja.

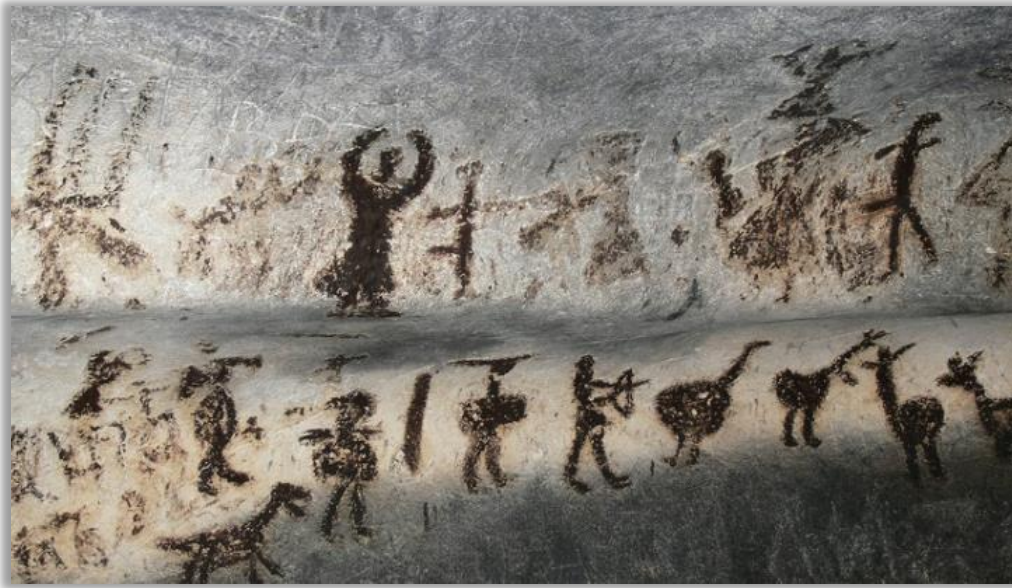
Primitivni ljudi nisu imali objašnjenje oko prirodnih fenomena, što je bilo manifestirano i pri bazičnim pojavama poput promatranja ljepote zalaska sunca ili veličine zvjezdanog neba. S vremenom su takve pojave pobudile potrebu za interpretacijom uzroka takvih vrsti pojava, te s toga počeli su tražiti Boga u prirodi. Obožavali su mjesec, zvijezde, sunce, munje, veliku životinju, kasnije izvore vatre svojevrsna superiorna bića. I danas se na zidovima špilja u koje su se sklonili primitivci mogu vidjeti slike i crteži životinja (pećinske slike) koje predstavljaju njihova božanstva.

Arheološki ostaci prapovijesne religije bez riječi - kulturni ili ceremonijalni artefakti i nalazišta, slike i simboli, žrtve - omogućili su ograničen pristup vjerskom "jeziku" prapovijesnih kultura.

Prapovijesna umjetnička djela koja datiraju iz razdoblja paleolitika - slike, crteži, gravure i skulpture - najbogatiji su oblik pristupa prapovijesnoj religiji. Primarni subjekti, odnosno likovi prvih primjera grafičke umjetnosti bile su životinje; ljudi, rijetko prikazani, često su crtani sa životinjskim atributima. Jasno je prikazana intimna i jedinstvena uloga životinja u fizičkom i mentalnom životu ovih prvih lovaca-sakupljača (Bellah, 2005.).

Na temelju različitih crteža pronađenih prvenstveno unutar špilja može se zaključiti da je religija kod prahistorijskog čovjeka većinom bila usmjerena u aktivnosti lova te ukopnih ceremonija. Ipak, malo je vjerojatno da ćemo ikada moći adekvatno protumačiti "jezik" prapovijesne religije. Materijalni dokazi su previše oskudni, a priroda vjerskih pojava previše složena. Međutim, u tim fragmentima bez riječi, postoji značenje koje je samo po sebi značajno za svako proučavanje religije. Moć i dubina tih tih arheoloških ostataka navode na prepoznavanje ograničenja pisanog jezika kao dobavljača vjerskog značenja. Međutim, veze koje čovjek može povući između dokaza vjerskog života među prapovijesnim narodima i vjerovanja i običaja njihovih potomaka odnose se na uvjete koji su nadahnjivali ljudska bića od naših početaka do izražaja u umjetnosti i ritualu (Facchini, 2000.).

Slika 2. Bugarska špilja Magura

Izvor: Oldest (2018): 7 Oldest Cave Paintings in The World, dostupno na <https://www.oldest.org/artliterature/cave-paintings/>, pristupljeno 8.08.2021.

Slika 2 prikazuje špilju Magura koja se nalazi u Bugarskoj i predstavlja najveću špilju u sjeverozapadnom dijelu zemlje. Špiljske zidine krasi pretpovijesne slike koje datiraju prije otprilike 8000 do 4000 godina i kao takve ubrajaju se u 7 najstarijih na svijetu. Na zidovima pećine otkriveno je više od 700 crteža. Naslikani su izmetom šišmiša i predstavljaju plešuće i lovne ljude i razne životinje.

5.2 Vjerovanja kod Rimljana i starih Grka

Rimsko Carstvo pripadalo je politeističkoj civilizaciji, što podrazumijeva da su ljudi bili poklonjeni većem broju bogova i božice. Unatoč prisutnosti monoteističkih religija unutar carstva, poput judaizma i ranog kršćanstva, Rimljani su oduvijek bili naklonjeni većem broju božanstva. Vjerovali su da su ta božanstva imala ulogu u osnivanju rimske civilizacije i da su svakodnevno pomagala oblikovati životnih, odnosno svakodnevnih događaja ljudi. Rimljani su odavali bogove i u javnim prostorima i u privatnim kućama.

Bogovi i božice grčke kulture značajno su utjecali na razvoj rimskih božanstava i mitologije. Zbog geografskog položaja Rima, njegovi su građani imali česte kontakte s grčkim narodima, koji su proširili svoja područja na talijanski poluotok i Siciliju. Kako je Rimska republika postojala sve snažnija, postepeno je stekla grčke teritorije,

dovodeći ih pod upravu rimske države. Rimljani su usvojili mnoge aspekte grčke kulture, međutim prilagodivši ih malo vlastitim potrebama. S toga, mnogi bogovi i božice grčke i rimske kulture imaju relativno slične karakteristike.

Glavni bogovi i božice u rimskoj kulturi bili su Jupiter, Junona i Minerva. Jupiter je bio bog neba za kojeg su Rimljani vjerovali da nadzire sve aspekte života; smatra se da potječe od grčkog boga Zeusa. Jupiter se također koncentrirao na zaštitu rimske države. Vojni zapovjednici odali bi počast Jupiteru u njegovu hramu nakon pobjede u različitim bitkama.

Junona je bila Jupiterova žena i sestra. Nalikovala je grčkoj božici Heri po tome što je posebno budno motrila na žene i sve aspekte njihovog života. Minerva je bila božica mudrosti i zanata. Bdjela je nad školarcima i obrtnicima poput stolara i klesara. Smatra se da je Minerva ekvivalent božice Atene, koja je bila grčka božica mudrosti (Nicolae, 2014.).

Slika 3. Božanstvena trijada starih Rimljana

Izvor: Sabap (2021): Triade Capitolina, dostupno na <http://www.sabap-rm-met.beniculturali.it/it/237/eventi/1530/guidonia-montecelio-rm-nuova-sala-della-triade-capitolina--presentazione-del-progetto-di-allestimento>, pristupljeno 8.09.2021.

Slika 3 prikazuje Kapitolijski Triad, koja predstavlja grupu od tri božanstva iz drevne rimske religije, koji se izvorno nalazio na rimskom brdu Kapitolu. Sastoji se od Jupitera, Junone i Minerve. Trijada je imala centralno mjesto u javnoj religiji Rima.

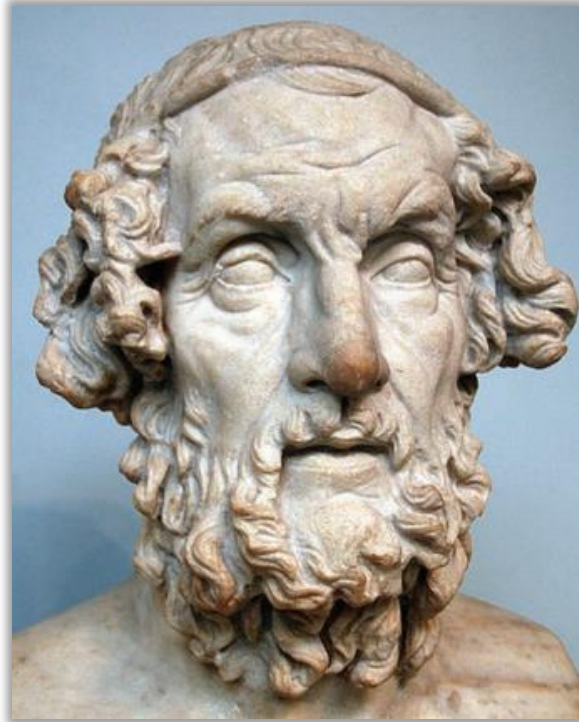
Rimljani su duhovno religijski odnos nazivali "mir s bogovima" (pax deorum). To je nalikovalo svojevrsnom ugovoru, odnosno u određenom smislu bilo je potrebno hvaliti bogove, izbjegavati radnje koje bi se u određenom kontekstu kosile s njihovom podrškom. Predmetni je odnos bio njegovan obredima i žrtvovanjima za svaku posebnu prigodu. Zapravo, riječ religio, "religija", na latinskom ima dvostruko značenje "strogo poštivanje" i "predati se bogovima". S toga, ukoliko je primjerice određena bitka bila neuspješna, razlozi su se prije svega tražili u proceduralnoj grešci, a sve u cilju ne narušavanja skladnosti s bogovima, s obzirom da je to po tadašnjim vjerovanjima moglo izazvati njihov bijes prema gradu (Červenková, 2014.).

Starogrčka teologija, poput one rimske, bila je politeistička, temeljena na pretpostavci da postoji mnogo bogova, kao i niz manjih natprirodnih bića različitih tipova. Postojala je hijerarhija božanstava, sa Zeusom, kraljem bogova, koji je imao razinu kontrole nad svim ostalim, iako nije bio svemoguć. Neka su božanstva imala vlast nad određenim aspektima prirode. Na primjer, Zeus je bio bog neba koji je slao grmljavinu i munje, Posejdon je vladao morem i potresima, Had je projicirao svoju izuzetnu moć u područjima smrti i Podzemlja, a Helios je kontrolirao Sunce. Druga su božanstva vladala apstraktnim pojmovima; na primjer Afrodita je kontrolirala ljubav. Sva značajna božanstva vizualizirana su kao "ljudska", iako se često mogu poprimati oblik životinja ili određene prirodne pojave.

Grci su vjerovali u podzemni svijet u koji su duhovi mrtvih nalazili svoj mir nakon smrti. Jednim od najraširenijih područja ovog podzemlja upravljao je Had, Zeusov brat, i bio je poznat kao Had (izvorno nazvan 'mjesto Had'). Druga poznata područja su Tartarus, mjesto mučenja za proklete duše i Elysium, mjesto užitaka za ljude koje su za vrijeme života krasile određene vrline. U ranoj mikenskoj religiji svi su mrtvi odlazili u Had, ali porast misterioznih kultova u arhaisko doba doveo je do razvoja mjesta kao što su Tartarus i Elysium.

Neki Grci, poput filozofa Pitagore i Platona, također su prihvatili ideju reinkarnacije. Epikur je učio da su duša jednostavno atomi koji su se otopili pri smrti, koje nakon smrti više nisu postojali (Rohde, 2020.).

Slika 4. Homer, autor Ilijade i Odiseje

Izvor: Filipović, S (2013): Religija stare Grčke i atenske svetkovine u čast olimpskih božanstava, *Essehist*, Vol. 5, No. 5, 2013., dostupno na https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=272024, pristupljeno 8.09.2021.

Slika 4 prikazuje Homera, autora Ilijade i Odiseje zahvaljujući kojem kroz njegove zapise najviše se može saznati o grčkoj religiji i vjerovanjima putem iste.

Grci su poštovanje i ljubav prema svojim božanstvima pokazivali izgradnjom svetišta i hramova posvećenih njima. Ostatke tih hramova možemo vidjeti i danas. Prekrasan primjer jednog grčkog monumentalnog hrama jest svakako Partenon u Ateni. Za razliku od bogova drugih religija, grčki bogovi nisu vječno bili stroga izraza lica, već su se znali i nasmijati, što svakako ide u prilog jednoj ljudskoj prizmi bogova koji su popimali osobine običnih ljudi, čime su na lakši način dobivali naklonost i štovanje jednog šireg auditorija populacije tog vremena (Filipović, 2013.).

5.3 Uvjerenja u srednjem

Vjerskom praksom u srednjovjekovnoj Europi (oko 476-1500. N. E.) dominirala je Katolička crkva. Rastuća korupcija srednjovjekovne Crkve, međutim, dovela je do reformatora i vjerskih sekti, koje je Crkva osudila kao hereze. Crkva je doslovno, od rođenja do smrti, regulirala i definirala život pojedinca, a smatralo se da će nastaviti

zadržavati svoju dušu u zagrobnom životu. Ona je bila očitovanje Božje volje i prisutnosti na zemlji, a njezine diktate nije se smjelo dovoditi u pitanje, čak i kad je bilo očito da mnogi svećenici rade prema svojim vlastitim interesima od primjerice interesa običnog čovjeka.

Do srednjeg vijeka Crkva je imala uspostavljenu hijerarhiju:

- Papa - glava Crkve
- Kardinali - savjetnici Pape; upravitelji Crkve
- Biskupi/nadbiskupi - crkveni poglavari nad katedralom ili regijom
- Svećenici - crkvena vlast nad župnom, seoskom ili gradskom crkvom
- Monaški redovi - vjerski sljedbenici u samostanima koje nadzire opat/opatica.

Međutim, crkva je i dalje zadržala uvjerenje da je Isus i Krist bio jedinorođeni sin jedinog pravog Boga kako je objavljeno u hebrejskim spisima da su ta djela (koja će postati kršćanski Stari zavjet) predstavljala svojevrstan prorok Kristovog dolaska. Zemlja i povijest čovječanstva otkriveni su kroz svete spise koji su činili kršćansku Bibliju, koja se smatra Božjom riječju i najstarijom knjigom na svijetu - koja je korištena kao priručnik o tome kako živjeti u skladu s božanskom voljom i steći vječnom smrću na nebu.

Dramatičan udarac snazi Crkve došao je u obliku pandemije „Crne smrti“ 1347.-1352., odnosno kuge, tijekom koje su ljudi počeli sumnjati u moć svećenika koji nisu mogli učiniti ništa da spriječi ljude od umiranja ili širenje predmetne pandemije. Štoviše, Crkva je u više navrata gušila neslaganje, ušutkivala reformatore i nehumano postupala naspram heretičkih sekti (Brailean, 2013.).

Heretičke sekte srednjeg vijeka bile su jednoobrazni odgovori na jasnu korupciju i pohlepu Crkve, prvenstveno na njezino ogromno bogatstvo stečeno kroz raskošne darove. Njihov je cilj bio usmjeren prema običnom pučanstvu, osobito plemstvu koje je pozdravilo jasno izrečenu alternativu Katoličkoj crkvi u nadi da će biti manje nametljiva u njihovim vlastitim poslovima.

Slika 5. Spaljivanje heretika Hus Jana na lomači

Izvor: Worldhistory (2019): Jan Hus Being Burnt at the Stake, dostupno na <https://www.worldhistory.org/image/10978/jan-hus-being-burnt-at-the-stake/>, pristupljeno 9.09.2021.

Slika 5 prikazuje spaljivanje na lomači češkog kršćanskog protestantskog teologa Hus Jana i to 6. srpnja 1415. godine, kao jednog od najvećih oponentata, odnosno heretika ondašnjoj crkvenoj vladavini.

Inkvizicija ostavila je značajan trag u srednjem vijeku. Ista je predstavljala tkz. "crkveni sud" osnovan radi iskorjenjivanja vjerovanja i obreda protivnih vjere i discipline Katoličke crkve. Unutar takvog mračnog vremena, postojala je sloboda u samoprocjeni u optužbi da je vještica svake žene za koju bi se imala određena saznanja o njezinim aktivnostima koja nisu bila u skladu sa ondašnjim crkvenim kodeksom i standardima. Na suđenju je bilo dovoljno da optužena prizna krivnju. Inkvizitori su često pribjegavali užasnim metodama ispitivanja, zastrašivanja, ucjenjivanja i okrutnog mučenja ne bi li od osumnjičene iznudili priznanje.

Zloglasna knjiga *Malj koji ubija vještice* izdana od strane pape Inocent VIII., dovele su do vala progona diljem Europe. Izum tiskarskog stroja u velikoj je mjeri doprinio u širenju mračnih ideja o progону vještica. Ludilo lova na vještice ubrzo je zahvatilo cijelu Europu, a s vremenom se proširilo i na američki kontinent. Na sreću, U 17. stoljeću znatno se smanjio broj sudskih procesa, a do kraja tog stoljeća progón vještica gotovo je prestao (Brailean, 2013.).

Slika 6. Mučenje i pogubljenje vještica u srednjem vijeku

Izvor: Biography (2014): Bewitched: 5 Real Witches in History, dostupno na <https://www.biography.com/news/real-witches-in-history>, pristupljeno 9.09.2021.

Slika 6 prikazuje Majku Shipton bila je strahovita i cijenjena engleska proročica 16. stoljeća. Rođena od majke, za koju se također sumnjalo da je vještica, majku Shipton opisali su kao užasno ružnu i unakaženu - toliko da su je mještani nazvali "Hag Face" i vjerovali da joj je otac đavao. Unatoč svom nesretnom izgledu, za nju su govorili da je bila najveća vidovnjakinja Engleske i često su je uspoređivali s njezinim muškim suvremenikom Nostradamusom.

5.4 Suvremena uvjerenja

Suvremena duhovna uvjerenja temeljena su prvenstveno na konceptu „New Age“, a odnosi se na široki skup alternativnih uvjerenja i praksi mističnih aspekata istočnjačkih religija (osobito budizma i hinduizma). Ovaj mistični i ezoterijski kompleks ne predstavlja jednu organiziranu religiju, već predstavlja mrežu uvjerenja također prihvaćena u suvremenim zapadnim društvima (uključujući i ona za koja tvrde da predstavljaju "Nereligiozno stanovništvo" ili "nezainteresirano").

Uvjerenja New Age-a pretpostavljaju osnovno jedinstvo između religije i znanosti, a također su potaknuta labilnim vjerskim uvjerenjima, kao i alternativnim znanstvenim uvjerenjima, marginalna ili nepriznata od "službene" znanosti. Među tim izvorima nalazimo (Sorpas, 2018.):

- istočnjačke religije (osobito hinduizam, budizam, taoizam), "iskonske" religije (šamanizam, poganstvo) i općenito ezoterična i mistična strujanja različitih religija;
- paralelne ili alternativne znanosti (parapsihologija, "holistička" vizija, duhovna medicina);
- tradicionalna europska magija i okultizam (vjerovanja u nevidljive sile i bića, „energije" itd.);
- neke oblike psihologije, osobito one koje pretpostavljaju mogućnost pristupa različitim oblicima izvantjelesne svijesti.

Pokret New Age često je nestrukturiran, s fleksibilnim granicama između grupa i nisko institucionalnog članstva. Predmetne grupe imaju "klijente", a ne "članove" ili "sljedbenike". Međutim, u njihovoj bliskoj prisutnosti, postoji više organiziranih pokreta s jednim snažnim vodstvom i s dobro definiranim granicama.

New Age je, kao sinkretički pokret temeljen na kontradiktornim tumačenjima, kao i na "novim vjerskim pokretima (NVP) koji su se pojavili 70-ih i 80-ih godina. Međutim, većina tumačenja društvenih znanosti koja interpretira New Age kao oblik "privatizacije" religije, u smislu da je religijska transcendencija o kojoj se govori u ovom kontekstu na mikro grupe, mreže ili čak i izolirani pojedinci koji traže osobno ispunjenje. New Age, koji je u početku davao privid svojevrzne pobune protiv kapitalističkog društva, kasnije je asimiliran sa zakonima tržišne ekonomije, a također i s liberalnim viđenjem odnosa između pojedinaca (Toniol, 2015.).

6. KRITIČKI OSVRT

Vjera je u još od davnina imala značajnu ulogu unutar svake zajednice. Različitim uvjerenjima ljudi su lakše prebrodili određene nedaće, ostvarivali svakodnevne zadaće ili nalazili razlog nastanka određenih prirodnih katastrofa. Vjera je oduvijek predstavljala i svojevrsnu utjehu te nadu za boljem sutra. Razvoj društva u velikoj je mjeri pratio svojevrsnu evoluciju različitih religija, što je zasigurno predstavljao svojevrsan katalizator u otkriću novih horizonta na svim područjima društvenog života.

Međutim, iako je religija predstavljala u određenom kontekstu povijesnog presjeka njezinog djelovanja imala značajne pozitivne konotacije prvenstveno u vidu obrazovanja građanstva, što je u velikoj mjeri doprinio i izum tiskarskog stroja, čime je pisani trag na papiru mogao biti obuhvaćen te disperziran među velikom zajednicom ljudi. Ipak postoje izrazito negativne konotacije koje se pripisuju religiji, a samim time i vjeri, na što se konkretno može apostrofirati mračno razdoblje srednjeg vijeka u kojima je religija predstavljala svojevrsan „zakon i red“ i kao takva nužno općeprihvaćena doktrina po kojoj su morala biti poštovana stroga pravila ponašanja i to bez izuzetaka. Inkvizicija, različiti oblici torture, spaljivanje na lomači ženske populacije za koju su bili etiketirani različiti pogrdni nazivi, samo su potvrda kako se crkva u to vrijeme obračunavala sa buntovnicima, odnosno sa neistomišljenicima. Ipak, već početkom 17. stoljeća, postepeno dolazi do svojevrsne katarze crkvenog postupanja prema neistomišljenicima, što je u konačnici predmetni progon u potpunosti prestao krajem navedenog vremenskog razdoblja.

Međutim, posljednje negativne okolnosti koje su obuhvaćale ne časne radnje svećenika prema mlađoj popucali, uz što ubrajamo i katastrofalne događaje pripisane prvenstveno različitim oblicima vjerskog fanatizma, odnosno ciljanim terorističkim napadima u različitim dijelovima svijeta, u velikoj su mjeri uzdrmale kršćansku i islamsku doktrinu. Novije vrijeme, razvoj društva popraćen novim pogledima na život, iznjedrilo je suvremena New Age uvjerenja, utemeljena s fleksibilnim granicama između grupa i nisko institucionalnog članstva, čiji su praktikanti svakim danom sve brojniji i što će s vremenom predstavljati doista zastupljena i moderna uvjerenja prvenstveno kod mlađe i ne toliko konzervativne populacije.

7. ZAKLJUČAK

U literaturi društvenih znanosti i filozofiji društva, religija je oduvijek bila tema, i to prvenstveno iz razloga što je od samog postojanja čovjeka od njegovih naj primitivnih oblika zajednice imala izrazito važnu ulogu koje je poprimala nadnaravnu dimenziju u tumačenju za tadašnjeg pračovjeka. Religija je u tom kontekstu davala za ono razdoblje dobru argumentaciju koja je išla u prilog izuzetnim sušama, poplavama, munjama, te vrlo često uspjehu i neuspjehu u lovačkim aktivnostima. Međutim, religija je u svojoj suštini imala jasnu i neizostavnu poveznicu sa pogrebnim ukopima te ritualima što je kasnije još više došlo do izražaja sa prvim civilizacijama svijeta od koji je možda prosječnom čovjeku najupečatljivija egipatska kultura sa velebnom gradnjom piramida što je u svojoj suštini predstavljao put prema zagrobnom životu.

Razvoj civilizacija koje su prvenstveno bile vođene osvajanjem novih teritorija i prostranstava, također su veliku pažnju posvećivale religiji, vjeri i bogovima prema kojima su imali strogo poštovanje, te prihvaćali različite životne ishode kao svojevrsnu odluku nadzemaljskih bića. Postepena evolucija religije i vjere, posljedično je prerasla u neke nove dimenzije i uvjerenja. Srednji je vijek u tom kontekstu eklatantan primjer razdoblja u kojem je vidljiv utjecaj religije na život određene zajednice, prvenstveno iz razloga što je bilo bilo neprihvatljivo isticanje suprotnih uvjerenja neistomišljenika, čime je dana jasna poruka onima tko se takvog obrasca ponašanja ne budu držali i to konkretno inkvizicijskim mjerama te onom vremenu različitih standarda ponašanja te izgleda pri ženskom populacijom spaljivanjem na lomači. Na sreću, vrijeme i razum je dopreo da takvih suludih postupanja koja su okončana krajem 17. stoljeća. Međutim, u kontekstu srednjega vijeka, postojala je i pozitivna nota koja se odražavala od strane svećenika u propagiranju pisanih dokumenta, bilježenju povijesnih događaja, što je postepeno pridonijelo i većoj pismenosti populacije koja je i bila kasnije naglašenija izumom tiskarskog stroja, čime je pisana građa mogla biti u velikoj mjeri disperzirana među građanstvom.

Razvoj društva, popraćen također informacijskim i komunikacijskim tehnologijama, postepeno su omogućila široko kutni pogled na različite pozitivne i negativne konotacije vezane oko različitih aspekata religija, prvenstveno onom notom fanatizma koji u konačnici dovode do kategoričkog odbijanja određenog vida vjere.

Suvremena uvjerenja iznjedrila su New Age pokret, odnosno osnovno jedinstvo između religije i znanosti čime je obuhvaćen moderniji koncept pri usmjeravanju čovjekovog životnog pravca i to prvenstveno među ne konzervativnom populacijom.

Zaključno, religija može biti komplementarna vrijednost u razvoju određenog društva, ali u svakom kontekstu mora biti popraćena onim humanim vrijednostima koja je zapisana unutar svake religijske doktrine a to jest biti bolji čovjek u službi zajednice i time razvoju društva u cjelini.

LITERATURA

Knjige:

1. Bellah, N.R (2011): Religion in Human Evolution, Harvard University Press; 1st Edition, 2011.
2. Hart, G (1995): Ancient Egypt, Dorling Kindersley Publishing, Incorporated, 1995.
3. Holst, S (2005): Phoenicians Lebanon's Epic Heritage, ambridge & Boston Press.; 1st Edition, 2005.
4. Kropf, W. R (2006): The Faith of Jesus: The Jesus of History and the Stages of Faith, ipf & Stock, an imprint of Wipf and Stock Publishers, 2006.
5. McLaughlin, R (2017): Put God's Word First Place, Living Word Christian Publications, Cleveland, TN, 2017.
6. Rohde, E (2020): Psihe: kult duša i vjera u besmrtnost u Grka, Sandorf, 2020.
7. Seymour, M (2016): Babylon: Legend, History and the Ancient City, I.B. Tauris; Reprint edition, 2016.
8. Shaver-Crandell, A (1982): The Middle Ages. Cambridge Introduction to the History of Art, Cambridge University Press, 1982.
9. Zbell, E (2021): Ancient Civilizations: Explore More In The Past Events Of The Great Ancient Civilization, Independently Published, 2021.

Članci, publikacije, radovi, zbornici:

1. Batory, I (1995): Naseljavanje Europe - porijeklo europskih naroda, Medicinski vjesnik, Vol. 28, No. (1-4), 1996., dostupno na https://hrcak.srce.hr/search/?show=results&stype=1&c%5B0%5D=article_search&t%5B0%5D=Naseljavanje+Europe+++porijeklo+europskih+naroda, pristupljeno 2.09.2021.
2. Brailean, T (2013): Christianity and Political Democracy in the Middle Ages and Modern Times, Universitatea Alexandru Ioan Cuza , 2013., dostupno na https://www.researchgate.net/publication/264420428_Christianity_and_Political_Democracy_in_the_Middle_Ages_and_Modern_Times, pristupljeno 9.09.2021.

3. Cornelius, E (2011): The motivation and limits of compassion, *HTS Teologiese Studies*, Art. 1189, dostupno na https://www.researchgate.net/publication/262438664_The_motivation_and_limits_of_compassion, pristupljeno 3.09.2021.
4. Červenková, D (2014): De religione: How Christianity Became a Religion, dostupno na https://www.researchgate.net/publication/290502104_De_religione_How_Christianity_Became_a_Religion, pristupljeno 8.09.2021.
5. Facchini, F (2000): Symbolism in Prehistoric Man, *Collegium antropologicum*, Vol. 24, No. 2, 2000., dostupno na https://hrcak.srce.hr/search/?show=results&styp=1&c%5B0%5D=article_search&t%5B0%5D=Symbolism+in+Prehistoric+Man, pristupljeno 8.09.2000.
6. Filipović, S (2013): Religija stare Grčke i atenske svetkovine u čast olimpskih božanstava, *Essehist*, Vol. 5, No. 5, 2013., dostupno na https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=272024, pristupljeno 8.09.2021.
7. Kovač, T (2009): Islam kao paradigma suvremenom europskom društvu i kršćanskoj misli, *Nova prisutnost*, Vol. VII, No. 2, 2009., dostupno na https://hrcak.srce.hr/search/?show=results&styp=1&c%5B0%5D=article_search&t%5B0%5D=Islam+kao+paradigma+suvremenom+europskom+dru%C5%A1tvu+i+kr%C5%A1%C4%87anskoj+misli., pristupljeno 3.09.2021.
8. Kovačević, V (2014): Vrijednosna orijentacija i kršćanske vrijednosti, *Nova prisutnost*, Vol. XII, No. 2, 2014., dostupno na https://hrcak.srce.hr/search/?show=results&styp=1&c%5B0%5D=article_search&t%5B0%5D=Vrijednosna+orijentacija+i+kr%C5%A1%C4%87anske+vrijednosti., pristupljeno 3.09.2021.
9. Nicolae, M.C (2014): The capitoline triad in Roman Dacia, *Muzeul Național de Istorie a României*, dostupno na https://www.researchgate.net/publication/265077291_The_capitoline_triad_in_Roman_Dacia, pristupljeno 8.09.2021.
10. Northern Ireland Council for Voluntary Action – NICVA (2018): The Impacts of the Fourth Revolution on Jobs and the Future of the Third Sector, dostupno na <https://www.nicva.org/sites/default/files/d7content/attachments->

articles/the_impact_of_the_4th_industrial_revolution_on_jobs_and_the_sector.pdf, pristupljeno 10.02.2021.

11. Ravi, A (2015): The origin of World religion., A Historian's Jurnal Entry, vol. 7., 2015., dostupno na <https://www.slideshare.net/BigHistory/u7-article-originofworldreligions2015-1>, pristupljeno 2.09.2021.
12. Sorpas (2018): New Age, culti e nuovi movimenti religiosi, Output Intellettuale 2, Unità IV, dostupno na https://sorapscourse.unive.it/files/2019/06/IO-2-Unit%C3%A0-4_3-New-Age-e-nuovi-movimenti-religiosi.pdf, pristupljeno 9.09.2021.
13. Toniol, R (2015): Encyclopedia of Latin American Religions, Springer International Publishing Switzerland 2015, dostupno na https://www.researchgate.net/publication/294090515_Science_and_New_Age, pristupljeno 9.09.2021.
14. Špehar, M (2010): Tragovi mistike u budizmu i hinduizmu., Obnovljeni Život : časopis za filozofiju i religijske znanosti, Vol. 65. No. 4., 2010., dostupno na <https://hrcak.srce.hr/61942.>, pristupljeno 3.09.2021.
15. Woodhead, L (2003): Predicting Religion, Religion in a Global Society, Routledge, 2006.

Internet:

1. Biography (2014): Bewitched: 5 Real Witches in History, dostupno na <https://www.biography.com/news/real-witches-in-history>, pristupljeno 9.09.2021.
2. The Met Fifth Avenue (2020): The Five Pillars of Islam, dostupno na <https://www.metmuseum.org/learn/educators/curriculum-resources/art-of-the-islamic-world/unit-one/the-five-pillars-of-islam>, pristupljeno 3.09.2021.
3. Medium (2021): A Brief History of Religion., dostupno na <https://medium.com/interfaith-now/a-brief-history-of-religion-22d9d5b5d745.>, pristupljeno 2.09.2021.
4. History (2021): Christianity., dostupno na <https://www.history.com/topics/religion/history-of-christianity>, pristupljeno 3.09.2021.

5. Newmuslimguide (2021): Pet esencijalnih životnih vrijednosti, dostupno na <https://www.newmuslimguide.com/bs/preliminaries/459>, pristupljeno 3.09.2021.
6. Sabap (2021): Triade Capitolina, dostupno na <http://www.sabap-rm-met.beniculturali.it/it/237/eventi/1530/guidonia-montecelio-rm-nuova-sala-della-triade-capitolina--presentazione-del-progetto-di-allestimento>
7. United Religions Initiative (2020): Islam: Basic Beliefs, dostupno na <https://www.uri.org/kids/world-religions/muslim-beliefs>, pristupljeno 3.09.2021.
8. Worldhistory (2019): Jan Hus Being Burnt at the Stake, dostupno na <https://www.worldhistory.org/image/10978/jan-hus-being-burnt-at-the-stake/>, pristupljeno 9.09.2021

Sažetak

Religija te različiti oblici vjere oduvijek su zauzimali značajnu ulogu u svakoj društvenoj zajednici. Kao i u prošlim vremenima, vjera i danas predstavlja nadu u bolje sutra te podršku u teškim životnim situacijama. Od prapovijesnog pa sve do suvremenog razdoblja, razvoj društva u određenom je kontekstu pratio i evoluciju različitih religijskih doktrina, za koje se vežu pozitivne ali i negativne konotacije.

Zahvaljujući religiji, i to prvenstveno svećenicima unutar određenih zajednica te izumom tiskarskog stroja, u velikoj je mjeri došlo da veće popularizacije vjere a samim time i pismenosti unutar velikog broja populacije.

Negativne konotacije vezane prvenstveno oko vjerskih ekstremizma, nažalost u određenom kontekstu stvorilo je negativan, a u određenim elementima i odbojan stav vezano pri određenom obliku vjere, što se posljedično odrazilo i u kategoričkom odbijanju u prakticiranju iste. Odgovor na takve okolnosti predstavlja New Age pokret, svojevrsniji liberalniji pogled na religiju što se pripisuje prvenstveno onoj manje konzervativnoj, odnosno tradicionalnoj populaciji. U svakom slučaju, koja god se vjera prakticira, treba imati zajednički nazivnik koji podrazumijeva stvaranje boljeg čovjeka a samim time i razvoj društvene zajednice.

Ključne riječi: *Religija, vjera, razvoj društva, osnovne religije, prve civilizacije.*

Summary

Religion and various forms of religion have always played a significant role in every social community. As in the past, faith today represents a hope for a better tomorrow and support in difficult life situations. From prehistoric to the modern era, the development of society in a certain context has followed the evolution of various religious doctrines, which are associated with positive and negative connotations.

Thanks to religion, primarily to priests within certain communities, and to the invention of the printing press, there has been a great deal of greater popularization of religion and thus literacy.

Negative connotations related primarily to religious extremism, unfortunately in a certain context played a negative, and in certain elements a repulsive attitude related to a particular form of religion, which was consequently reflected in the categorical refusal to practice it. The answer to such circumstances is the New Age movement, a more liberal view of religion that is attributed primarily to the less conservative and less traditional population. In any case, whatever religion is practiced, it should have a common denominator which implies the creation of a better person and thus the development of the social community.

Keywords: *Religion, faith, development of society, basic religions, first civilizations.*

Popis slika

Slika 1. Prve civilizacije	14
Slika 2. Bugarska špilja Magura	19
Slika 3. Božanstvena trijada starih Rimljana	20
Slika 4. Homer, autor Ilijade i Odiseje	21
Slika 5. Spaljivanje heretika Hus Jana na lomači	24
Slika 6. Mučenje i pogubljenje vještica u srednjem vijeku	25

Popis tablica

Tablica 1. Pregled glavnih značajki vjera	3
---	---